

חפש באתר סוף שבוע
מכון ויזנטל עבר לצד
איראניםהקצה
ביי, TV - שלום יוטיוב.
המלצות לחג

שבת ט"ו ניסן תשע"ב, 07.04.2012

חדשות דעות גלריה ספורט סוף שבוע ספרים קפטן אינטרנט

בראש החדשות הזוכים בתחרות הסיפור הקצר המחאה החברתית אלימות במגרשים הגרעין האיראני שאול מופז סוריה מכבי תל אביב

ספרים תרבות וספרות+ המהדורה המודפסת

בקצה זירת הקרב קמים צוקיו של הר עשרת הדיברות

במסביבת ניצחון שאחרי מלחמת סיני פגש נתן אלתרמן את אריק שרון והעלה לפניו שאלות קשות על הריגתם של 35 שבויים. שרון התחמק מתשובה, אבל אלתרמן שמר את התוכחה בלבו וניסח אותה ביתר שאת בשיר המפורסם על הטבח בכפר קאסם

דן לאור | 05.04.2012 | 12:00 | 8 | [הוסף תגובה](#)

[Sign Up](#) Create an account or [log in](#) to see what

הורד עמשי ללא תשלום הארץ android

הורד עמשי ללא תשלום הארץ iPhone

- לתגובות (8)
- הדפס
- שלח לחבר
- שתף בטוויטר
- שתף בפייסבוק
- שתף
- הוסף לרשימת קריאה

האם נפגש אלתרמן עם אריק שרון? ואם כן, מתי? ואם אכן התקיימה הפגישה, על מה שוחחו ביניהם?

בין קפלי עזבונו של נתן אלתרמן נותרו כמה "פנקסי עבודה", ששימשו את המשורר לצורך איסוף נתונים, כתיבת סיכומים והכנת ראשי פרקים לקראת פרסומי השונים בעיתונות היומית - שירים או רשימות בפרחה. דבר קיומם של הפנקסים התגלה בשעתו על ידי מנחם דורמן. שלושה מהם - שעניינם הוויכוח הציבורי על זיכרון השואה (1954/5) - פורסמו על ידי לפני שני עשורים תחת הכותרת: "על שתי הדרכים: דפים מן הפנקס" (הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשמ"ט). יתר הפנקסים נותרו גנוזים בארכיונו של המשורר, הנמצא במרכז קיפ שבאוניברסיטת תל-אביב.

אחד מן הפנקסים האלה, המסומן בארכיון כמספר 11, אינו אלא אגד של דפים, כ-2,000 מלים בסך הכל, שזמן כתיבתם הוא יום שבת, 24 בנובמבר 1956, כשלושה שבועות אחרי תום מלחמת סיני. אלתרמן מעלה בהם רשמים ממסיבה שנערכה ערב קודם לכן בביתו של יוסי הראל, איש המודיעין והמוסד, אשר אליה זומנו ארבעה קצינים בכירים משלושה חילות שונים - חיל רגלים (צנחנים), חיל האוויר וחיל הים. הראל זימן את הקצינים כדי שיגוללו לפני אורחיו - ביניהם שמעון פרס ואחיו גרשון - את תולדות המלחמה ואת סיפור הקרבות כפי שחוו אותם.

נתן אלתרמן. צילום: ארכיון "לע"מ

נוכחותו של אלתרמן באירוע לא היה בה כדי להפגיע: הוא קיים קשרים טובים עם יוסי הראל (לשעבר המבורגר) עוד מימי המאבק נגד הבריטים. הראל פיקד על אוניות המעפילים, בהן האונייה "אקסודוס". אלתרמן, שבעיני רבים נתפס באותם ימים כמשורר ההעפלה, עקב מתוך עניין והערכה אחר עבודתו של הראל, ולא אחת היה נפגש אתו כדי להתעדן לגבי המצב בשטח. היה זה הראל שקבל בפניו על הפקרתם של מעפילי האונייה "כנסת ישראל" שעליה פיקד, ובעקבות זאת כתב אלתרמן שיר בשם "חלוקת תפקידים", שבו קבל על חלקו הלא מספק של היישוב במבצע ההעפלה.

מלחמת סיני היתה המלחמה של אלתרמן: מאז שובו של דוד בן-גוריון לממשלה בפברואר 1956 ליווה המשורר את ההיערכות למלחמה, כשהוא מאמץ את הקו המדיני הניצי מבית מדרשו של דיין, פרס ובן-גוריון עצמו. לאורך שנת 1956 כתב כמה שירים שנתנו ביטוי למצב החירום הביטחוני, וקיבל את הטענה שהמלחמה שנראתה אז בפתח בלתי נמנעת. כשהגיע משלוחי הנשק הראשונים מצרפת בשלהי יולי 1956 הזדמן אלתרמן לצפות בפירוק אחת האוניות בנמל הקישון, ובעקבות זה כתב את השיר "עוד יסופר" (ששמו שונה ל"אחד הלילות"), שאותו בחר בן-גוריון לקרוא מעל בימת הכנסת ב-15 באוקטובר של אותה שנה.

אלתרמן עקב מקרוב אחר מהלך המלחמה, ועם השלמת כיבושו של חצי האי סיני כתב את השיר "מנגד להר", שביטא התרגשות עצומה נוכח המפגש המחודש עם הר סיני, ערש הולדתו של העם. שבוע ימים לאחר מכן פירסם את "בתוך הטלטה", שיר הלל למדינת

עוד בהמהדורה המודפסת

עוד בהמהדורה המודפסת

מה יעשה בשליט המחזיר את העם מצרימה

ערב הרנסנס החלו תיאולוגים נוצרים לחפש במקרא אסמכתות לרצח מלך או שליט שאינו הולך בדרך הישר, כלומר הצדקות ציוניות לחיסול מתחרים פוליטיים. אירניה היסטורית היא שהדיון הזה התגלגל לחוגים אמוניים במדינת ישראל, המחפשים דרכים להצדיק אי-ציונות במדינת היהודים

יעקב שביט | 05.4.2012 | 12:00

פי מרפרף על פני שדיך

הקפיצה שבין העדיין והכבר לא

חמישה שירי האבה לערמים

דיוקן הגס של ג'נטלמן נאה

facebook @ הארץ פעילות המלצות
Recommend Send 3 recommendations. Sign Up

הפופולריות בהמהדורה המודפסת

היום	השבוע	החודש
01	בקצה זירת הקרב קמים צוקיו של הר עשרת הדיברות דן לאור 8	
02	הסיפור הזוכה במקום הראשון גרטה והמירוצ לחלל ולריה זבילצקי 66	
03	הסיפור הזוכה במקום השני הדייר אורלי ענס 12	
04	הסיפור הזוכה במקום השלישי פרטים אישיים שולמית אפפל 15	
05	דבר השופטים: ניסיון יחיד ועצמאי דוד הדר, עילי ראונר, ערן צלגוב 19	

ישראל שיצאה למלחמה זו, שכבר אז היתה שנויה במחלוקת.

ראשון הדוברים במסיבה היה אלוף משנה אריאל (אריק) שרון, מח"ט הצנחנים, שגולל את סיפורה של החטיבה במלחמה. הוא התמקד במיוחד בשחזור קרב המיתלה, שאותו בחר לכתוב בשם "קרב הכוכים". קרב המיתלה, שאותו תיאר משה דיין כ"קרב נאפד גבורה אך מיותר לחלוטין", התחולל בין 30 באוקטובר ל-1 בנובמבר, לאחר שחטיבת הצנחנים 202 השלימה מסע יבשתי ארוך עד לחבירתה לגדוד 890 שהוצנח בשעות הערב של 29 באוקטובר ליד מצבת פרקר שממזרח למיצרים היבשתיים (אל חיסאן והמיתלה). "מתוך סיפור עולה תמונה נוראה של קרב דמים, אשר הנסיבות המיוחדות במינן וחמת הזעם שהנסיבות הללו כפו על הלוחמים הפכו אותו למשהו שאין לו אח, - קרב זה היה נטוש, במשך יום ולילה, במעבר צר אשר במורדות צוקיו, מזה ומזה זרועים כוכים שבהם התבצרו המצרים".

אריאל שרון, שמת ה-70. צילום: דובר צה"ל

שרון - שבזמן הקרב עצמו נשאר ליד מצבת פרקר, מחוץ למיצרים - סיפר לאורחים סיפור ממזמר על חיילים שמצאו עצמם במלכודת, על המצרים היותר עלוהם מכל עבר, על מאות הפצועים ועשרות ההרוגים (בקרוב נהרגו 38 חיילים) ועל איסוף הפצועים ופינוים, שהיה חלק בלתי נפרד מעצם הלחימה. "המראה הנורא מכל - היו ערימות החללים בפתחי הכוכים. ערימות שמעורבים בהם שלטו ושלהם". לאחר שהשלים את תיאורו של קרב המיתלה - "הקרב הסבוך והחשך הזה", כפי שרשם אלתרמן בפנקסו - תיאר שרון, בקיצור יחסי, את המשך פעולתה של החטיבה במלחמה: הנסיעה אל שדות הנפט, הצניחה בא-טור ולבסוף הסיוע שניתן לחטיבה 9 שבפיקודו של אל"מ אברהם יפה בכיבוש שארם א-שייח. "כאן העיר מישהו, דרך בדיחה, כי חטיבה תשע, כששמעה כי הצנחנים באים לעזור לה, מדררה וכבשה את שארם א-שייח לבדה".

תוך כדי הקשבה לדברים שנאמרו התבונן אלתרמן בסקרנות באריק שרון וניסה לקלוט את דמותו: "מראה מוצק ומחושל על אף מידה עודפת של בריאות - בשר ושומן. ייתכן ופניו הצרים... הם המשווים לגוף כולו את יסוד החוסן והפלדיות שבו, אם כך ואם כך, אין בו כלום מהמגושם והכבד, כולו משונס ומהודק".

מתוך הפנקס: "מיד לאחר שסיים ולאחר שהישיבים ניגשו אל שולחן הכיבוד משכתי אותו הצדה ושאלתי בעניין השבויים. - **שעה שסיפר על קרב הכוכים אמר, כבדרך אגב, כי אי אפשר היה לקחת שבויים.** פסוק זה זמזם באוזני לאורך כל המשך הסיפור. ראיתי בדמיוני חיילים מצרים מרימים ידיהם להיכנע, וחיילינו הורגים אותם".

תחילה כמה נתונים, המבוססים על מחקרו של מוטי גולני, ההיסטוריון של מלחמת סיני: ב-30 באוקטובר, יום אחד לאחר הצניחה, הרגו חיילי גדוד 890, שמפקדם היה רפאל איתן (רפול), 35 חיילים מצרים שנשבו מיד לאחר הצניחה. הרג השבויים קדם אפוא ביום אחד לקרב המיתלה, שעליו סיפר שרון. בתחקיר של חטיבת הצנחנים, שהתקיים ב-16 בנובמבר, העיד רפול על כך שהרג השבויים אירע לאחר שאלה התגרו בחיילים, שהיו עצבניים ומפונדחים בשל החשש מהתקפת שרון מצרי על כוח הרגלים המנותק, וכן שלא היה בידיו כוח אדם לשמור על אותם שבויים. גולני כתב כי "העצבנות בקרב המפקדים והחיילים היתה גדולה. היו מספר גילויים שניתן בהחלט לייחס אותם לאותה בהלה שאחזה בחיילי גדוד הצנחנים המנותק". חיים לסקוב מונה לחקור את הנושא, אך החקירה לא הושלמה.

האם לכך התכוון אריק שרון כשדיבר לפני אורחיו של הראל על הרג השבויים? אם אמנם כך, הרי שהאינפורמציה שמסר לשומעיו היתה מטעה, שכן חיסולם של השבויים בוצע על ידי הגדוד בפיקודו של רפול יום קודם לכן, ואף לא בתנאי קרב. אלא שמדבר שרון התקבל רחש בחרו כי הרג השבויים המצרים התרחש במהלכו של "קרב הכוכים", כאשר לוחמי החטיבה היו בעיצומו של קרב דמים. עתיר הרגים ופצועים, ובעת שחייהם היו תלויים מנגד, אפשר עם זאת לשער, אף כי בדון אין מידע מוסמך, כי גם במהלך הקרב עצמו התבצע הרג שבויים, והדברים שהשמיע שרון כוננו לעניין זה.

כך או כך, הרחש שעשו הדברים על אלתרמן היה קשה. "פסוק זה זמזם באוזני לאורך כל המשך הסיפור. ראיתי בדמיוני חיילים מצרים מרימים ידיהם להיכנע, וחיילינו הורגים אותם". היתה זו תגובה מיידית, ספונטנית, בלתי מתוכננת, ששיקפה היטב את הרגישות המוסרית שאלתרמן ניחן בה, ואשר התגלתה במקרים קודמים, שבהם לא יכול היה להחשות נוכח מעשים בלתי נאותים שביצעו חיילי צה"ל. הוא הקשיב ברוב קשב למה שסיפר אריק שרון, רשם לפניו את מה שנראה לו כעיקר או כחידוש, אך מכלל הדברים שנאמרו היה זה דווקא נושא השבויים שהטריד אותו ועורר בו אי-שקט, אף שנושא זה עלה כבדרך אגב. אלתרמן לא חשש גם לקלקל את המסיבה: בעוד האורחים עטים על התקרבות, משך בשחול של שרון, היטה אותו הצדה, והעלה ללא כחל וסרק את שאלת השבויים.

האם היה היחיד שנהג כך באותו ערב? קרוב לוודאי שכן. שהרי אילו היה עוד מישהו מבין הקוראים ניגש אל שרון בעת שהסתודדו בפינת החדר, היה אלתרמן מציין זאת בפנקסו. לבדו התייצב המשורר מול הקצין עטור התהילה, בעיצומה של המסיבה, ודרש הסברים, בעוד שיתר הקוראים היטיבו לבס במאכל ובמשקה. כשנכנס לביתה של משפחת הראל הבחין אלתרמן מיד בכיבוד שעל השולחן. כצרכן אלוהי אף ציין לעצמו כי המארחים הכינו בקבוקי קוניאק מן הסוג המכונה "מלכת שבא". מיד הבין כי מה שמצפה לו הוא משהו שבין "מסיבה" לבין "שיחה" וד"ח. וכן היה.

סא"ל אריאל שרון (ראשון משמאל) במיתלה. סיפור מצמרר. צילום: תצלום: ארכיון צה"ל

"שאלתי בעניין השבויים", כתב אלתרמן. מה היה תוכנה המדויק של השאלה, אופן ניסוחה והדרך שבה הפנה אותה אל הנשאל?

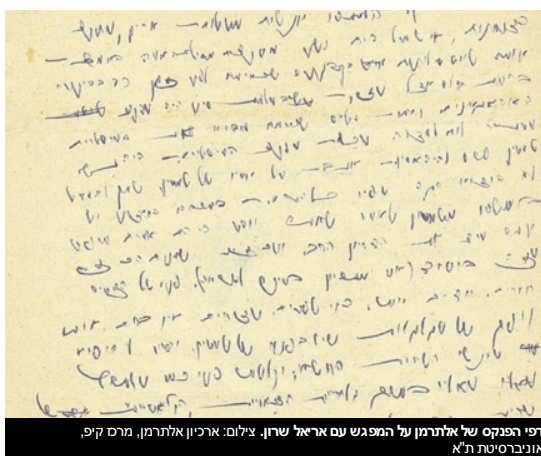
"שאלתי בכל מידת השתדלותי, אולי השתדלות רבה מדי, לתת ניסוח נכון לדברים, אם אי אפשר להביא בחשבון הכרחיו של קרב גם את קיום העיקרון היסודי של הימנעות מלהרוג את האיש הנכנע במלחמה, עם כל דמים ואימה שבה ועם כל בעיות שהיא מעמידה בפני הבא לדון את חבריו מבלי להגיע למקומם, יש בה חוקי יסוד של אנושיות ואבירות המתגלות בעצם אולי דווקא בה יותר מאשר בהווי הפרוטרוט היומיומי האזרחי. האומנם ייתכן לסלק מתוכה חוקים אלה? מה יישאר בה בלעדיהם? שאלתי מדוע אין חוקים אלה, לגבי האויב, נראים לנ כדבר לא-נפרד מצד מושג הקרב ומהלכו, כמו שנראים למשל חוקי המסירות והקרב הנפש לגבי איסוף הפצועים, דבר שהיה אחד מיסודי סיפורו".

למעשה העלה אלתרמן לפני שרון שלושה טיעונים עוקבים: א. מדוע אין לקבוע איסור גורף על הרג שבויים ולהעמיד אותו כאחד מחוקי המלחמה? ב. בהנחה שהמבחן המוסרי העליון של האדם איננו ביומיום האזרחי שלו, אלא דווקא בשדה הקרב, מדוע לא יקפידו הקפדת יתר על קיומם של חוקים אלה? ג. במקום שאיסוף פצועים משדה הקרב היה לכלל כה מקודש - אלתרמן מכוון לאתוס הלחימה הישראלי, שנזכר בדברי שרון, ושהוא היה מראשי מבטאיו - מדוע אין קובעים שוויון ערך בין מחויבות זו לבין השמירה על קדושת החיים של חיילים הנלקחים בשבי? כפי שניסח זאת בדיעבד, הצטרפו השאלות שהציג אלתרמן לשרון לאמירה אחת רצופה, המעוגנת בהנחת יסוד שלפיה האלימות הבלתי נמנעת המופגנת בעתות מלחמה חייבת להיות מידתית, ולכן יש להכפיף אותה למערכת נוקשה של דיני מלחמה ששימו לה סייג.

השאלה שהציג אלתרמן לשרון היתה פרטנית, זהירה, מלאת דקויות. היא כללה, לפי השחזור שבפנקס, יותר ממאה מלים, והציגה בנימוס, אך בתקיפות, את מלוא חומריתה של בעיית רצח שבויים, כשלוה נלווה הניסיון לסמן עקרונות הנוגעים למוסר המלחמה. תשובתו של שרון לאלתרמן, שהכילה קצת יותר מעשרים מלים, היתה קצרה, בוטה ואף לא מדויקת: "על כך השיב" - כותב אלתרמן ברשימותיו - "כי דבריו לעניין השבויים חלים רק על קרב זה שעליו סיפר, קרב שבו לא היתה כל אפשרות לקיים עיקרון זה".

לכאורה לא בא שרון לערער על העיקרון שהציב אלתרמן, ואשר לפיו רצח שבויים במלחמה הוא דבר פסול, ואי-לזאת יש להימנע ממנו. שהרי אלתרמן תהה מלכתחילה אם מעשה זה הוא אכן בגדר "הכרחי של קרב". לכאורה דבר שרון על הרג השבויים שאירע, אם אכן אירע, ב"קרב הכוכים"; הוא הציג אותו כאילו שנגזר מתנאי הקרב, כרע הכרחי שלא היה אפשר להימנע ממנו, ואף נתן לו להבין שמדובר במקרה חריג. אלא שבזמן שמסר את תשובתו לאלתרמן ידע שרון היטב כי התופעה שעליה התריס המשורר אינה חלה "רק על קרב זה", וכי תשובתו לא תאמה כלל את העובדות שהיו ידועות לו עצמו, ולפיהן רצח של 35 השבויים המצרים על ידי חיילי הצנחנים בסביבת מצבת פרקר התרחש ללא כל קשר לקרב המיתלה, ואף בתנאים שונים לחלוטין מאלה שבהם התנהל קרב זה.

אלתרמן, שהיה משוכנע בכל לבו כי אכן מדובר ב"קרב הכוכים", נקלע למשך זמן קצר לעמדת מגננה, מתוך פקפוק בעצם יכולתו לדון או לשפוט את אופן התנהלותם של הצנחנים: "אמנם כשאני משווה לנגדי בדמיון את מראה המערכה ההיא אינני מתאר לעצמי, גם אני, כיצד יוכל חייל לקחת שבויים ולהוליכם יותר רחוק בעוד האש מוסיפה להכות בו מכל צד ובעוד חיילים אחרים של האויב עשויים לקטל בכל רגע". כמי שהעריך את צה"ל וקדישו את הביטחון לא יכול היה אלתרמן שלא לאמץ את נקודת המבט של הלוחמים שנטלו חלק בקרב עצמו, ולהעניק להם אשראי מוסרי. אכן, אין להוציא מכלל חשבון כי הרג השבויים היה בלתי נמנע, מתוקף הנסיבות, ואילו נמנעו הלוחמים ממנו היו משלמים על כך בחייהם. בחושיי החדים ידע שרון לדחוק את אלתרמן לפינה: הוא נמנע מלהיכנס אותו לוויכוח עקרוני, אף אם סבר אחרת, שיכנע אותו כי מה שמעשה היה בגדר "הכרחי של קרב", אך מעל לכל ניסה להרגיע אותו בהצהרה המטעה שלפיה הרג השבויים שעליו דבר היה בגדר אירוע חריג ויוצא דופן. וכך, באחת, הסיר מעל שכמו את כל כובד עולו של המשורר הלאומי.

אולם הפניה אל הצד האחר של המטבע והיכולת להתבונן גם בו פינתה די מהר את מקומה לטיעון שכנגד: "ייתכן וכך הדבר באמת" - כתב אלתרמן בהתייחסו לדברי שרון - "אך בעיית השבויים בכלל, כפי שהיא בוקעת מתוך המלחמה היהודית, בכל זאת תובעת תשובה". מלחמה יהודית? אכן, מחשבה זו, אף שלא הרחיב את הדיון בה, כלל לא היתה זרה לו: הנושא נדון בהרחבה במחזור "שירי עיר היונה", שהיה אז בכתובים, ושבו הוצג המתח המתמיד בין הצורך הבלתי נמנע להפעיל כוח צבאי במאבק למען הקמת המדינה וההגנה עליה, לבין מה שהוא ראה כהומניזם יהודי, הנגזר מן הדת והמסורת אך לא פחות מזה מן הגורל ההיסטורי של העם: כך בשיר "ליל תמורה": "נצנץ הפלד העומם / והשוותק. פניו עזות. / אבחת חרבות גויים היא אם / לחרב היהודית הזאת. / כי לא העם הזה עמה / גם בבואה סדנאותיו. / גירת היא אתו..." ואם אמנם כך, מה לנו, היהודים, ולהרג שבויים? על כך כבר לא דיבר כלל עם שרון, זה היה קולו הפנימי בלבד. "לא המשכתי בשיחה על כך עם אריק", כתב בפנקסו.

בנקודה זו נקטעה אמנם השיחה עם שרון, אולם אז החל תהליך הבחינה העצמית של המשורר, הן במישור האישי והן במישור העקרוני. להלן נוסח הדברים כפי שהוא מובא בפנקס:

"עצם הסתפקותי בתשובותי הקצרה הפכה את שאלתי למין יציאה-די-חובה ולמין התחשבות של בעל מוסר, אך שהדי במרומים כי לא לשם 'התהדרות' מצפונית שאלתיו מה ששאלתי, וכי קל היה לי יותר לעבור על כך בשתיקה ובהיסח דעת, כפי שעושים שלמים וטובים, מאשר להקשות על כך אפילו אותה קושיה רופפת והססנית של חצי פה כדרך שעשיתי. אכן, אם לשאול - יש אולי לשאול רק בקול רם ובתקיפות ובהחלטיות ובלי לחשוש לעול שאתה עושה לחייל שאתה דן אותו ובוחן את התנהגותו בלי לטעום אפילו אחד משישים מפחדיו ומסבלו. ייתכן והשואל את השאלה צריך ומצווה להשתחרר מכל היסוס של 'אל תדון את חברך' (...). אין לחשוש מפני 'הגזמה' ו'צרימה' ומפני חשש של הן יאמרו 'קל לך לדבר'. - הדיבר והבחינה בעניינים כאלה של עקרונות יסוד אינם סובלים נימת היסוס של 'התחשבות בנסיבות'. הדורש והמשמיע קולו צריך לדעת מראש כי בנסיבות רשאי 'להתחשב' רק החייל הלוחם, הוא לבדו" (ההדגשות של נ"א).

עינים הרואות כיצד אלתרמן מתחזק באמונתו זו, בהותירו את הקו הדפנסיבי הרחוק מאחוריו. גם סגנון הדיבור שבו איתגר את שרון, שהיה מתון ומובלג, עורר בו אי-נוחות. אמנם, טובה היתה בעיני ההתרסה המושמעת ולו בקול ענות חלושה מאשר ההימנעות ממנה בכלל, כפי שנהגים רבים וטובים. כך, כמזדמה, נהגו יתר משתתפי המסיבה. ובכל זאת, זאת הדרך: את השאלות הקשות והנוקבות באשר למוסר המלחמה יש להשמיע בקול רם ובשפה ברורה. כך נהג בהזדמנויות קודמות וכך ראוי שינהג עכשיו. יתרה מזו: רגישות יתר והתחשבות יתר בחייל הלוחם אינן ממין העניין.

גם הכלל שהזכיר כמה פעמים, לפיו "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב, ד), נמצא בעיניו ראוי לבחינה מחדש; ולו גם כאשר מדובר על מקרה של חייל הנמצא בשדה המערכה. אכן, הסמכות לדון אותו נתונה בידיו גם אם לא הגענו למקומו. אפילו דעת הקהל אינה צריכה להרתיע. יתרה מזאת: השיח על מוסר המלחמה מחייב שמירה על עקרונות מוסר בסיסיים, תוך הימנעות מן הנטייה הטבעית, לכאורה, של "התחשבות בנסיבות", שיש בה משום ויתור א-פריורי על הזכאות לנקוט עמדה ביקורתית ואף להפעיל את כוח השיפוט.

מה שאלתרמן אומר מובטן בערך כך: מי שנטל חלק פעיל בקרב הוא זה שדורש לקבל הכרעות מוסריות בזמן אמת, בהתאם לנסיבות ולתנאים שהוא נמצא בהם במהלך הקרב. אולם מי שבא לבקר מבחוץ חייב לשפוט את האירועים בהתאם לכללי המוסר שהוא אמוץ עליהם, בלי שידעית הנסיבות והתחשבות יתר בהן יגרמו לו חולשת דעת כלשהי ויגזלו ממנו את הזכות להבחין בין טוב לרע, בין מותר לאסור. ה"התחשבות בנסיבות", שהוא מושג בעל אופי משפטי מובהק, נעשה אפוא לאבן השואבת של הדיון כולו.

האם אלתרמן - "הדורש והמשמיע קולו" - נתן ביטוי כלשהו לביקורת שהיתה לו על הרג שבויים במערכת סיני, לאחר שנתוודע לתופעה זו במפגש עם שרון? אמנם כן, הוא נזרע ביטוי בביטויים אלה, שבמשכית קולמוס יכול היה להפוך אותן לרשימת פרצה הראויה

לדפוס. אולם גם אם רצה לתת פרסום לדברים, סביר להניח שהיה ממנע מלעשות כן, ולו מטעמי צנזורה בלבד: הריגת חיילים מצרים שנשבו או אזרחים שמנו ברחבי סיני, ושבהם נתקל הצבא, לא זכתה לחשיפה כלשהי באותו זמן, וקשר השתיקה ביחס לתופעות מסוג זה הוסיף להתקיים למשך זמן רב.

אולם הנייר לא נשאר לגמרי חלק: ביום שישי, 30 בנובמבר 1956 - שבוע בדיוק לאחר הפגישה בביתו של הראל - לא התפרסם "טור שביעי" כלשהו. במקום שאלתרמן נהג לפרסם את הטור, בעמ' 2 של עיתון "דבר", הופיע מאמרו של ז. יואלי: "המאבק המדיני לאחר הניצחון". עבר עוד שבוע, שבמהלכו הוסר בהדרגה האיפול על פרשת הטבח שביצע חיילי משמר הגבול בכפר קאסם בדיוק ביום שפרצה מלחמת סיני, ואשר בו מצאו את מותם 47 מתושבי הכפר, בהם נשים וילדים. לזה הקדיש אלתרמן את הטור מ-7 בדצמבר 1956, שלו קרא: "תחום המשולש".

טור זה, שחנך למעשה את הוויכוח הציבורי על הטבח, היה שיר מחאה ארוך, פרטי ובעל עוצמה מוסרית גדולה, שזעזע מוסדי ארץ. שיר זה התמקד באופן ברור במה שאירע בכפר קאסם, אך משהו מלקחי האירוע הקודם שאליו נחשף אלתרמן מחלחל גם בו; לא רק בעצם ההרשאה המלאה שנטל לעצמו המחבר "לדון את חברך" גם אם לא היית במקומו, ואף לעשות לזה פומבי, אלא בתוכן הדברים עצמם. המסקנה שגיבש אלתרמן במהלך הבירור העצמי בעקבות המפגש עם שרון, שלפיה "הדיבור והבחישה בעיניים כאלה של עקרונות יסוד אינם סובלים נימת היסוס של 'התחשבות בנסיבות'", מונחת ביסוד הבית האחרון והמסכם של השיר, שבו דוחה המשורר מכל וכל את האפשרות כאילו "התחשבות בנסיבות" עשויה בדרך כלשהי להקל על השיפוט המחמיר שיש לנקוט כלפי מי שידם היו במעל. אכן, הטבח בכפר קאסם, שבוצע באוכלוסייה אזרחית ואף הרחק מקו החזית, הוא מקרה שקל לו יותר לטותב לדון אותו לחומרה. עם זאת, העיקרון של אי-התחשבות בנסיבות, או התחשבות מוגבלת בהן, שאלתרמן מציב בסיום השיר, מוצג כעיקרון כללי, ולכן ניתן להחיל אותו גם ביחס להרג שבויים. וכך נחתם השיר:

אמנם - על סף המלחמה היה המעשה. על סף מסה גדולה וסער רב, / אך אם יש טעם לחשבון של 'נסיבות'... כ ק ט ג ו ר נושאת קולה עת עברות! / על סף זירת קרבות היה המעשה. אכן. אבל בקצה זירת הקרב, / בפאתי דרום של הזירה הזאת קמים צוקיו של הר עשרת הדיברות.

בספר "הטור השביעי וטוהר הנשק - נתן אלתרמן על ביטחון, מוסר ומשפט", מקדיש השופט ד"ר מנחם פינקלשטיין מקום נרחב לדיון בשיר "תחום המשולש". לתשומת לב מיוחדת זוכה הבית האחרון של השיר, המתכתב עם שירו של אלתרמן "מנגד להר", ואשר ביחס אליו נאמר כך: "בבית המסיים את הטור נדרש המשורר לטענה 'מתחשבת' נוספת שנשמעה, ועניינה 'הנסיבות' המיוחדות של מקרה זה שאירע ביום פריצתה של מלחמת סיני: ואולם, המשורר סבור כי אם יש טעם לחשבון של 'נסיבות' - אזי נסיבות אלה הן דווקא לחומרה: 'לקטגור נושאת קולה עת עברות!' הטענה לקולא נסמכת על כך שאירוע כפר קאסם היה ביום פתיחת מלחמת סיני; בא אלתרמן מנגד ומזכיר את הר סיני, 'הר עשרת הדיברות', שאחד מהם הוא 'לא תרצח'. צו מוסרי 'קטגורי' זה הוא הגובר".

נדמה שכוחו של מודל זה, המכוון כלפי מאורע כפר קאסם, חל באותה מידה גם לגבי הרג השבויים: שהרי מה שסיפר עליו שרון, ולו כבדרך אגב, מתחולל באותה זירת קרב עצמה, כשהר עשרת הדיברות - המסמל בעיניו את המוסר האנושי והיהודי גם יחד - מתייצב נוכח שני אירועים קשים אלה, על אף שונותם, כמורה דרך וכתמרור אזהרה.

לאחר שרשם את עיקרי הדברים שעלו בשיחה בינו לבין אריק שרון במסיבת העיתונאים בביתו של יוסי הראל ופרש את ההרהורים שעלו בו בעקבות שיחה זו, נזכר אלתרמן בקטע הבא: "בעוד אני מדבר עם אריק ניגשה אשתו ואמרה, כשנימת זעף מוצנעת בקולה: 'אריק, קוראים לך'. כנראה חרה לה שגזלתי אותו מן החברה. מיד קמתי ו'שיחררתי' אותו".

הוספת תגובה

שם:

נושא:

תגובה:

בשליחת תגובה זו הנני מצהיר שאני מסכים עם [תנאי השימוש של אתר הארץ](#)

מהראשונה לאחרונה מהאחרונה לראשונה הצג לפי דירוג הצג לפי פופולריות

הצג את כל התגובות פתוחות ▼

01	זה האמת על הגדוד של רפול' שלמרות פקודות לחלץ פצועים לא היה מסוגל לכך מה שחסר בכתבה 09:47 07.04.12
02	במלחמת סיני נכנעו יותר מ-5000 חיילים מצרים בעשרות קרבות. חיסול או הריגת או אפילו רציחת שבויים במקרה בודד או אפילו שניים או שלושה לעומת כל השאר, אינו מלמד על הכלל ועל הנורמה בישראל והיא דומה לכל צבאות העולם המערבי מאז ועד עולם. בפסיפיק 'נרצחו' לא מעט יפנים לאחר קרבות קשים ואכזריים. גם באירופה חוסלו חיילים גרמנים בעשרות מקרים כולל 'ציד הנאצים' של גרמנים יהודים לאחר המלחמה. שלא לדבר על הרוסים שחיסלו מיליונים של שבויים גרמנים בין אם תוך כדי ובין אם במחנות השבויים להרעבתם עד מוות. ההצטדקות שלנו מפיו של אלתרמן להיות 'צדיק בדורו', היא חוליה אופיינית לעם היהודי. זה מה שיש. (לת) אלי מיזליש 10:14 07.04.12
03	בעידן הדמוקרטיה ה"ליברלית" הרג שבויים בלי קרב זהו כורח המציאות. עבר אורח 11:06 07.04.12
04	מוסר לחימה זה מוסר חיים מר יעקב 11:21 07.04.12
05	היום היו קוראים לו סמולן בוגד (לת) אלעד 11:23 07.04.12
06	מבצע קדש כולו היה פשע אחד גדול יובל 13:39 07.04.12
07	כרגיל ולא צפוי מנשה 14:16 07.04.12
08	איפה האנשים היום ששואלים כאלתרמן "עצם הסתפקותי בתשובתו הקצרה הפכה את שאלתי למין יציאה-די-חובה ולמין התחסדות של בעל מוסר"? אנשים שעושים עם עצמם חשבון נפש? ואולי יש כאן אפילו אינטואיציה של המשורר שחשה, בלי יכולת להסביר-מי האיש שלפניו/שרון, ממנו אכלנו כולנו מרורים לרב, בעיקר את מלחמת לבנון 82 הארוכה והמיותרת. תודה שהבאתם סיפור אחר על עבר (לת) שומר חוק 16:09 07.04.12